

HERRASMIESSOTILAISTA HÄIKÄILEMÄTTÖMIIN HÄMÄYKSEN MESTAREIHIN

MATTI PURANEN

Kirjoittaja on tutkijana Maanpuolustuskorkeakoulun Sotataidon laitoksella ja osallittu tohtorinkoulutusohjelmaan

SOTA JA POLITIIKKA ESIKEISARILLISESSA KIINASSA

Muinaisen Kiinan sotateknologiset saavutukset, kuten ruudin, jalustimien ja magneettisen kompassin keksiminen ovat laajalti tunnustettuja, mutta myös kiinalainen sotataidollinen ajattelu ja sodan filosofia ovat kauan kiehtoneet länsimaisen ihmisen mieltä. Kaukaisessa Suomessakin on aika ajoin katsottu kiinnostuneina Kiinan suuntaan: Marsalkka Mannerheimista tuli Kiinaan vuonna 1906 suuntautuneen tiedustelumatkansa aikana yksi Suomen eturivin Kiina-asiantuntijoista, ja päämajoitustestari A.F. Airon kerrotaan turvautuneen jatkosodan aikana Sun Zin (translitteroitu usein myös Sun Tzu) *Sodankäynnin taitoon*, jota hän luki läpi yhä uudelleen ja uudelleen.¹

Nykypäivän Kiina on avautumassa jokaisella rintamalla. Taloudessa puretaan sosialismin aikaisia pakkorakenteita ja yhteiskunnallisia rajoitteita kevennetään, mikä näkyy esimerkiksi maailmalle no-

peasti levittäytyneiden kiinalaisturistien määrässä. Myös Kiinan valtiollinen ideologia on murroksessa: vaikka maata hallitsee edelleen Kiinan kommunistinen puolue, ja vaikka valtiomiesten puheissa viitataan yhä seremoniaalisesti sosialismin ja Mao Zedong -ajattelun ideaaleihin, on Kiina tosiasiasa vauhdilla etäännyttävässä kommunistisesta opistaan. Kommunismin ja länsimaisen moderniuden sijaan Kiinassa käännetään katsetta nyt maan vuosituhan- sia jatkuneeseen älylliseen ja kulttuuriseen traditioon, ja sieltä haetaan oppia myös nykypäivän haasteita silmällä pitäen.

Tässä artikkelissa tarkastellaan sodan luonnetta sekä sotaan liittyvää filosofista pohdiskelua muinaisessa, esikeisarillisessa Kiinassa. Kiinan historia voidaan jakaa hyvin karkeasti kolmeen osaan, jotka ovat

Keisarillisia dynastioita edeltävä esikeisarillinen aika (–221 eaa.)*

Keisariaika (221 eaa. – 1911)

Nyky-Kiina, (1911–2015)

Artikkelissa syvennytään keisarillisia dynastioita edeltävään aikaan, jolloin

* Kuten kaikessa varhais historian tutkimuksessa, myös Kiinan varhais historian vuosiluvut ja periodisoinnit ovat epäselviä lähdemateriaalin puutteen ja ristiriitaisten tietojen vuoksi. Historioitsijat kiistelevät milloin mikäkin ajanjakso on alkanut ja päättynyt. Tässäkin artikkeleissa esiintyviin ”tarkkoihin” vuosilukuihin kannattaa siis suhtautua varauksella, ainakin varhaisemmissa.

Kiina ei ollut vielä yhdistynyt keskitetyksi johdetuksi keisarikunnaksi. Se koostui enemmän tai vähemmän suvereenista läänitysvaltioista, jotka kamppailivat Kiinan ydinalueiden hallinnasta. Tällaisena toimintaympäristö muistutti yllättävän paljon esimerkiksi uuden ajan Eurooppaa, mutta Kiinassa kehitys johti lopulta yhdistyneen keisarikunnan syntyyn varsin aikaisessa vaiheessa.

Esikeisarillinen aika on Kiinan historian tärkeimpiä ajanjaksoja, sillä monet maan perustavat kulttuuriset ja yhteiskunnalliset piirteet kirjoitusjärjestelmästä uskontoihin ja filosofisiin traditioihin syntyivät ja muovautuivat juuri tällä aikakaudella. Voidaan sanoa, että periodi synnytti kiinalaisen sivilisaation. Esikeisarillinen aika oli myös kiinalaisen sotataidon kehityksen kannalta keskeinen ajanjakso, sillä juuri tässä monimuotoisessa ja kilpailullisessa ympäristössä sodankäynnin teknologiat ja ideat sekä strateginen ajattelu muhivat ja jalostuivat sille hienostuneelle tasolleen, jolta ne puhuttelevat meitä vielä yli 2000 vuoden jälkeenkin.

Artikkelissa tarkastellaan sotaa ja siihen liittyvää pohdintaa tällä äärimmäisen mielenkiintoisella ja ”innovatiivisella” aikakaudella. Käsittelen aluksi sodankäynnin luonnetta yleisesti sekä sodankäynnin muutosta osana yhteiskunnallista ja poliittista kehitystä esikeisarillisella ajalla, noin vuosina 1600–221 eaa. Seuraavassa osiossa keskityn valaisemaan aikakauden

strategista ja sotataidollista ajattelua, mutta myös sodan filosofiaa ja esimerkiksi oikeudenmukaisen sodan periaatteita. Lopuksi käsittelen vielä varovaisesti hieman sitä, miten Kiinan tuhatvuotinen historiallinen painolasti heijastuu nykypäivän nousevaan ja vahvistuvaan Kiinaan, joka hakee paikkaansa maailmanpoliittisella näyttämöllä.

MYTOLOGISESTA AJASTA KEISARIKUNTAAN – YLEISKUVA ESIKEISARILLISEN AJAN SODANKÄYNNIN KEHITYKSESTÄ (1600–221 EAA.)

Shang-dynastia (1600–1046 eaa.)

Sota ja massamainen väkivalta ovat kuuluneet kaikkien ihmisyhteisöjen toimintatapoihin niin historiassa kuin nykyaikanaikin, eikä Kiina tee tässä minkäänlaista poikkeusta. Kiinalainen kulttuuri alkoi kehittyä Keltaisenjoen ympärille, Pohjois-Kiinan tasangolle^{*} kenties 10,000 vuotta eaa. mutta ensimmäisenä yhtenäisesti jatkuneena hallitsijasukuna, dynastian, Kiinan varhaisissa historiankirjoituksissa pidetään Xia-dynastiaa (n. 2100–1600 eaa.). Xia on kuitenkin nykytutkimuksen valossa pitkälti legendaarinen ja sen todenperäisyys on ainakin toistaiseksi hämärän peitossa.

Kiinan ensimmäinen varsinainen historiallinen dynastia, jonka olemassaolosta

* Artikkelin esittelemän aikajakson aikana kiinalainen kulttuuri oli asettunut pitkälti Pohjois-Kiinan tasangon ja Jangtse-joen rajaamalle alueelle. Se levittäytyi nykyisille alueilleen, kuten etelään tai Koillis-Kiinan Mantšuriaan vasta huomattavasti myöhemmin.

on vakuuttavaa näyttöä, on Shang-dynastia (1600–1046 eaa.), ja esimerkiksi ensimmäiset kirjoitetut tekstit ovat peräisin Shang-dynastian loppuajoilta, noin 1200-luvulta eaa. Kirjoitusjärjestelmä ja sillä kirjoitettu kieli olivat vielä varsin karkeita, mutta peruseräiteiltään käytännössä samat kuin nykypäivänä Kiinassa käytössä olevassa kirjoitusjärjestelmässä. Näiden ensimmäisten kirjoitusten perusteella on voitu tehdä varsin pitkälle vieviä johtopäätöksiä Shang-dynastian aikaisesta yhteiskuntajärjestyksestä.

Shang-dynastia kuuluu yhdessä Lähi-idän suurten sivilisaatioiden kanssa pronssikauden kulttuureihin ja pronssin valamisen taito kehittyi huomattavin harppauksin dynastian aikana. Korkealuokkaisten pronssituotteiden valmistamisen taito kuvastaa hyvin Shangin vakaata ja vahvaa keskushallintoa, sillä pronssin valmistaminen (malmien louhiminen ja niiden valaminen) edellyttävät, että laajat työläis- tai orjajoukot kyetään organisoimaan tehokkaasti monivaiheiseen ja haastavaan tuotantoprosessiin.²

Pronssisia aseitaan hyödyntäen Shang onnistui sittemmin ulottamaan valtaansa ympäröiviin alkeellisempiin kulttuureihin. Vahvan keskushallinnon tukena Shang-dynastian käytössä oli arviolta tuhannen miehen armeija, joka värvättiin aristokraattisten sukujen keskuudesta. Varsinaisen armeijan lisäksi kuningas saattoi sotaretkelle lähtiessään nostaa vasalliansa keskuudesta apujoukkoja, joten kokonaisuudessaan armeija saattoi olla suurimmillaan useamman tuhannen, jopa yli kymmenen tuhannen sotilaan suuruisen.³

Pääaseina käytettiin pronssisia petruskoita tai keihäitä, sekä yhdistelmäjousoja, jotka olivat jo huomattavan tehokkaita. Lähitaistelussa saatettiin käyttää myös pienempiä tikareita, mutta varsinaisten miekkojen käyttö yleistyi vasta paljon myöhemmin.⁴ Tärkeimpänä joukkotyyppinä oli aluksi jalkaväki ja jousimiehet, mutta kaukana Lähi-idässä 2000-luvun alkupuolella eaa. yleistyneet sotavaunut saapuivat Shang-dynastian loppupuolella lopulta myös Kiinaan.

Sotavaunut ovat oletettavasti toimineet aluksi lähinnä seremoniaalisessa roolissa, jossa ne korostivat dynastian ja sen aristokratian arvovaltaa. Sotavaunut kehittyivät sotajoukkojen tärkeimmäksi joukkotyyppiksi Shangin loppuaikoina, sillä ne soveltuivat hyvin Pohjois-Kiinan tasangon laakeisiin olosuhteisiin. Kiinalaiset sotavaunut muistuttivat paljon läntisiä variantejaan: niitä veti yleensä kaksi hevosta ja vaunuissa oli kolme sotilasta: oikealla jousimies, keskellä kuljettaja ja vasemmalla keihäin aseistautunut sotilas, joka suojeli kuljettajaa. Tästä on päätelty, että vaunuja ei keksitty itsenäisesti Kiinassa, vaan ne päätyivät tavalla tai toisella Lähi-idän kulttuureilta Kiinaan.⁵

Sodan päämäärät olivat Shang-dynastian aikana vielä melko karkeita ja pronssikauden kulttuureille tyypillisiä. Sodalla pyrittiin lähinnä vahvistamaan Shang-kuninkaiden ylivaltaa raja-alueilla, sekä kaappaamaan rikkauksia ja erityisesti sotavankeja. Sotavangeille oli Shangilla oma erityinen tilauksensa, sillä niitä käytettiin ihmisuhreina erilaisissa seremoniaalisissa toimituksissa, jotka saattoivat vaatia laajimmillaan satojakin uhreja.⁶

Läntinen Zhou-dynastia (1046–771 eaa.)

Nykyajoituksen mukaan Kreikan *akhaijit* murjoivat Troijan muureja kenties 1200–1100-lukujen eaa. taitteessa. Samoihin aikoihin, 1200-luvulta eaa. alkaen, Välimeren alueen pronssikautiset kulttuurit alkoivat taantua ja ajautua sekasortoiseen, pimeisiin aikoihin (*dark ages*).⁷ Kiinassa kehitys kulki päinvastoin kohti kulta-aikaa, jonka perään monet kiinalaiset ajattelijat ovat sittemmin haikailleet. Se sai alkunsa, kun Länsi-Kiinan Wei-joen laaksoa tukialueenaan pitävä Zhou-klaani – aiemmin Shang-dynastian uskollinen vasalli – kukisti yhdessä liittolaistensa kanssa Shangin armeijan Muyen taistelussa vuonna 1046. Hurjimpien arvioiden mukaan molempien armeijoiden riveissä taisteli jopa 50,000 sotilasta.⁸

Valtaan nousseen Zhou-dynastian hallitsijoiden* ongelmana oli yhdistää Kiinan tuolloin varsin monimuotoinen heimojen ja kulttuurien tilkkutäkki vakaaksi ja yhtenäiseksi valtakunnaksi. Ratkaisuksi he perustivat Shangin raunioille länsimaista feodalismia tietyiltä osin muistuttavan *fengjian*-järjestelmän. Lännessä, Wei-joen laaksossa, sijaitsi Zhoun oma valtio, joka oli suoraan Zhou-kuninkaan käskyvallassa. Idässä, Pohjois-Kiinan tasangolle saatiin puolestaan aikaiseksi suhteellisen vakaa järjestys perustamalla Zhouille

uskollisia läänitysvaltioita, joiden johtajiksi asetettiin enimmäkseen Zhoun oman kuningassuvun edustajia.⁹

Pohjois-Kiinan tasangon valtiot saivat olla pitkälti autonomisia ja sisäpoliittisissa ratkaisuissaan itsenäisiä, mutta niiden tuli toteuttaa viime kädessä Zhoun hovin tahtoa. Tätä valvottiin kutsumalla valtioita johtavat herttuat aika ajoin Zhou-kuninkaiden luo vierailulle, mutta myös Zhoun pääkaupungista lähettämien valvojavirkamiesten avulla. Myös sukulaisuussuhteiden arveltiin ylläpitävän läänitysvaltioiden lojaaliutta Zhoun hoville.¹⁰

Zhou-dynastian alkuaika (1046–771), jota kutsutaan lännessä sijaitsevan pääkaupunkinsa mukaan läntisen Zhoun aikakaudeksi, oli suhteellisen vakaata ja rauhallista aikaa, eikä esimerkiksi ase-tekniikan kehityksessä tai strategisessa ajattelussa tapahtunut merkittäviä muutoksia. Dynastian merkittävimäksi turvallisuusuhkaksi muodostuivat ympäröivät ”barbaarilliset” paimentolaisheimot, jotka piinasivat dynastiaa jokaisesta ilmansuunnasta. Sodankäyntiin Zhoun hovilla oli suoraan käytössään ”lännen kuusi armeijaa” ja ”idän kahdeksan armeijaa” mutta niiden lisäksi tilapäisiä joukkoja voitiin nostaa myös feodaalivaltioista, jotka olivat velvollisia tukemaan Zhoun hovia sen sotarekillä.¹¹

Vakautettuaan valtansa Itä-Kiinan tasangolla Zhou-dynastia katsoi olevansa

* Kiinan historiassa käsitettä ”keisari” käytetään vasta vuodesta 221 eaa. alkaen. Tuolloin valtaan noussut Qinin Ensimmäinen keisari (*Qin Shi Huangdi*) ryhtyi käyttämään ainoastaan puolijumalallisille ja mytologisille ”kahdeksalle hallitsijalle” varattua *huangdi*:n titteliä, joka on käännetty länsimaisissa kielissä keisariksi. Edeltävien dynastioiden päämiehistä käytetään pääsääntöisesti titteliä kuningas (*wang*).

valmis laajentamaan valtapiiriään kohti etelää. Zhoun kuningas Zhaon vuonna 961 eaa. aloittama sotaretki eteläisiä heimoja vastaan päättyi kuitenkin katastrofaalisesti: tapahtuman ylöskirjanneessa pronssisessa kirjoituksessa todetaan retkestä lakonisesti vain, että kuusi armeijaa menetettiin ja kuningas kuoli.¹²

Epäonnistuneen etelän retken jälkeen Zhoun järjestelmä alkoi hitaasti taantua geopolittisten ongelmien riivaamana. Zhoun hallintokeskus, kaksoiskaupunki Fenghao, sijaitsi lännessä, jykevien vuorien ympäröimässä Wei-joen laaksossa, josta oli erittäin hankalat kulkuyhteydet Pohjois-Kiinan tasangolle. Ilman kehittyntä logistiikka- ja tiedonvälitysverkkoa Pohjois-Kiinan tasangon läänitysvaltioiden pitäminen Zhoun hovin vaikutuspiirissä edellytti, että Zhoun oli perustettava toinen hallintokeskus, Luoyi, itään nykyisen Luoyangin kaupungin alueelle.¹³

Vuosien vierieissä sukulaisuussuhteet heikkenivät ja Itä-Kiinan läänitysvaltiot alkoivat lipua yhä voimakkaammin omille teilleen. Samaan aikaan myös Zhoun oma, suoraan hallinnoima valtio heikentyi, sillä sen kuninkaat jakoivat vuodesta toiseen avokätisesti maata hovi-välle, minkä seurauksena valta valui aristokraattien käsiin. Tasapainottelu lännen ja idän välillä osoittautui lopulta mahdottomaksi. Vuonna 771 eaa. Zhoun hovi joutui pakenemaan lännestä vyöryvien *Quanrong*-barbaarien alta itään, toiseen pääkaupunkiinsa Luoyihin. Se menetti

sekä arvo- että poliittisen valtansa Pohjois-Kiinan tasangon valtioihin, mistä katsotaan itäisen Zhoun aikakauden alkavan.¹⁴

Itäisen Zhou-dynastian alku (771–453 eaa.)

Itäisen Zhou-dynastian* aikakaudella Zhou-kuninkaat hallitsivat enää vain nimellisesti. Kun keskuksen auktoriteetti heikkeni, täyttivät läänitysvaltiot sen jälkeensä jättämän valtatyhjiön irtautuen totaalisesti Zhoun käskyvallasta. Ideaali yhtenäisestä ja keskitetysti johdetusta Kiinasta jatkoi kuitenkin elämäänsä, minkä vuoksi valtioiden oli vaikea tulla rauhanomaisesti toimeen keskenään. Ne ryhtyivätkin kamppailemaan intensiivisesti Kiinan hallinnasta.

Zhoun keskusvalta, joka oli aiemmin yhdistänyt Kiinan henkisesti aristokraattisella kulttuurillaan, menetti romahtaes- saan myös kykynsä määritellä valtakuntaa yhdistävän ideologian ja maailmankatsomuksen. Niinpä läänitysvaltiot ryhtyivät kiihkeästi etsimään omia ideologisia ratkaisujaan; syntyi viriili ja älyllisesti stimuloiva ympäristö, jota on varsin kuvaavasti kutsuttu ”sadan koulukunnan väliseksi kamppailuksi”. Moninaisten filosofisten, strategisten ja myös sotataidollisten koulukuntien edustajat ryhtyivät vaeltelemaan valtiosta toiseen tarjoten aatteellisia ja poliittis-hallinnollisia ratkaisujaan valtioiden päämiehille.

* Itäisen Zhoun aikaa kokonaisuudessaan vuodesta 771 vuoteen 256 kutsutaan yleisesti myös ”Kevättä ja syksyä -kaudeksi” tunnetun kronologian (*Kevättä ja syksyä -annaali*) mukaisesti.

Kamppailu ei tietenkään jäänyt vain ideologiselle tasolle, vaan valtiot alkoivat yhä enenevässä määrin myös sotia keskenään. Vaikka Zhoun keskusvalta romahti ja Kiina vajosi maailmanpoliittisen neorealismien termin ”anarkistiseksi järjestelmäksi”, oli valtioidenvälinen sodankäynti vielä itäisen Zhoun alkuaikana luonteeltaan seremoniallista ja herrasmiesmäistä. Sodat ratkaistiin usein yhdellä tai kahdella taistelulla, jotka saattoivat olla ohi päiväsäkkin ja taistelut järjestettiin pääsääntöisesti ennalta sovitussa paikassa, ennalta sovittuun aikaan. Jos sota voitiin ylipäättään välttää, käytettiin ennemmin diplomatian ja pelotteen keinoja tavoitteiden saavuttamiseksi.¹⁵

Taistelukentällä pyrittiin kunnioittamaan säädyllisyyden ja oikeudenmukaisuuden periaatteita. Esimerkiksi pakenevaa vihollista ei tullut ajaa takaa tarpeetoman kauan, eikä haavoittuneille saanut aiheuttaa ylimääräistä kärsimystä.¹⁶ Sota oli aristokraatin seremoniallinen menetelmä selvittää välinsä ja niinpä armeijoitakin johtivat pääsääntöisesti vasalliruhtinaat itse ja sotavaunuilla ajelivat alemmat säätyläisherrat. Armeijoiden koko oli vielä varsin maltillinen: sotavaunuja oli taisteluissa tuhannen vaunun molemmin puolin ja jalkaväkeä noin 30,000 miestä, jotka olivat enimmäkseen orjia.¹⁷ Myös sotastrategia ja aseteknologia pysyivät tällä herrasmiesotien aikakaudella pitkälti vanhoilla urillaan, ja esimerkiksi

ratsuväkeä pidettiin edelleen arojen paimentolaisten barbaarisena taistelutapana, jonka käyttöön todellinen herrasmies ei alentuisi.¹⁸

Sotivien läänitysvaltioiden nousu ja Kiinan yhdistyminen (n. 453–221 eaa.)

Vaikka vanhat traditiot elivät sitkeästi, oli Zhou-kuninkaiden arvovaltan luhistumisella ja vallan hajaantumisella ainoastaan yksi mahdollinen suunta: kamppailun kiihtyminen. Kun yksi Itä-Kiinan tasanon mahtavimmista valtioista, Jin, jatkautui kolmeen osaan vuodesta 453 eaa. alkaen, muuttuivat läänitysvaltioiden väliset sotatoimet yhä intensiivisemmiksi ja raaemmiksi. Jinin halkomisesta alkanutta kautta (n. 453–221 eaa.) onkin kutsuttu osuvasti ”sotivien läänitysvaltioiden aikakaudeksi”. Zhou-kuninkaan vähinkin arvovalta rapistui olemattomaksi, mistä merkkinä läänitysvaltioiden herttuat ryhtyivät lopulta itse käyttämään kuninkaan arvonimeä, joka oli alun perin tarkoitettu vain Zhoun, ja koko valtakunnan hallitsijan käyttöön.

Sotivien läänitysvaltioiden aikakaudella sodan luonne muuttui radikaalisti. Muutos ei tietenkään ollut äkillinen, eikä liittynyt suoraan Jinin halkomiseen tai mihinkään muuhunkaan yksittäiseen seikkaan. Paremminkin useat samanaikaiset tekijät yhdessä muovasivat läänitysval-

* Japanissa vallitsi vuosina 1467–1603 hyvin samankaltainen sotilaallispoliittinen kausi, jossa läänitysvaltiot kamppailivat Japanin hallinnasta keisarin seurattessa lähes voimattomana sivusta. Aikakautta kutsutaan myös nimellä ”sotivien läänitysvaltioiden aikakaudeksi” (*Sengoku Jidai*).

tioden sodankäyntitapaa hitaasti kohti äärimmäistä, totaalista sodankäyntiä. Se ei ollut pienten ja heikkojen valtioiden laji, ja niinpä läntisen Zhou'n aikana pysytettyjen noin 150 läänitysvaltion määrä sulii tasaisesti kun valtiot ryhtyivät syömään toisiaan. Lopulta 300-luvulla eaa. jäljellä oli enää seitsemän suurinta valtiota, niin sanotut ”seitsemän sankaria”: Qin, Zhao, Wei, Han, Yan, Chu ja Qi.

Sotastrategiassa (ks. alempana) keskeisimmäksi periaatteeksi nousi hämääminen ja aiemmin vallinnut herrasmies-säännöstö korvautui pikku hiljaa totaalisen sodan periaatteilla, joissa armoa ei pyydetty saati annettu. Tunnettu anekdootti Song- ja Chu-valtioiden välisestä sodasta vuonna 638 eaa. kertoo näiden kahden sotilaallisen kulttuurin välisestä törmäyksestä. Pohjois-Kiinan tasangon korkeakulttuurin omaksunut Song luotti tuolloin vanhoihin traditioihin, mutta ”barbaarillinen” Chu pelasi jo uudella säännöstöllä.

Kertomuksen mukaan Chu oli hyökkäämässä Songin kimppuun joen yli, mikä tarjosi Songille erinomaisen tilaisuuden iskeä Chun puolustuskyvytöntä armeijaa vastaan. Songin armeijaa johtava Xiangin herttua kuitenkin tokaisi: ”herrasmies ei koskaan hyökkää valmistautumatonta vihollista vastaan” ja jätti tilaisuuden käyttämättä.¹⁹

Kun Chun armeija oli ylittänyt joen ja kokosi taistelumuodostelmiaan totesi herttua jälleen: ”herrasmies ei koskaan hyökkää sellaista armeijaa vastaan, joka ei ole saanut valmiiksi taistelumuodostelmiaan” ja jätti käyttämättä myös tilaisuuden iskeä Chun sekasortoisia joukkoja

vastaan. Lopulta herrasmiesetiikka kostaui, sillä järjestäytyttyään Chun armeija löi Songin pahanpäiväisesti ja Xiangin herttua itsekin haavoittui.²⁰

Juuri tämänkaltainen taistelu barbaarisia, ei-kiinalaisia kansoja kohtaan oli tärkeänä elementtinä muovaamassa sodankäynnin menetelmiä, koska barbaarit eivät kunnioittaneet sivistyneitä herrasmiesmäisiä periaatteita. Kohtaamiset barbaarien kanssa olivat siten myös opettavaisia. Pohjoisessa sijaitseva Zhao-valtio, joka oli jatkuvasti pohjoisen Xiongnu-heimojen ratsumiesten hyökkäysten uuvuttama, päätti ottaa lopulta 400-luvulla eaa. ratsuväen itsekin käyttöönsä. Zhao toi ratsuväen uutena elementtinä sodankäyntiin myös Pohjois-Kiinan tasangon sivistyneitä vasallivaltioita vastaan.²¹

Sotavoimien kokoamisessa siirryttiin yleisesti kohti asevelvollisuusjärjestelmää, jolloin armeijoiden koko alkoi kasvaa. Aikakauden loppupuolella armeijoiden ja taisteluiden mittaluokka onkin ollut suorastaan valtava. Aikalaislähteiden epäilemättä liioitellut arviot puhuvat jopa miljoonan miehen armeijoista, jotka nykyarvioijat ovat haarukoineet useiden satojen tuhansien miehien kokoluokkaan. Yhdessä aikakauden massiivisimmista taisteluista, Zhaon ja Qinin välisessä, ja Zhaolle katastrofaalisessa Changpingin (n. 262–260 eaa.) taistelussa, väitetään kuolleen yli 400,000 miestä.²²

Kiinalaisten aikalaishistorioitsijoiden liioittelemien lukujen karsinnan jälkeenkin läänitysvaltioiden armeijat ja niiden käymät taistelut ovat olleet aikakauteen suhteutettuna massiivisia. Läänitysvaltioiden sotavoimaa on mielenkiintoista ver-

rata esimerkiksi samaan aikaan käytyihin Kreikan ja Persian sotien kokoluokkaan, tai Aleksanteri suuren armeijaan, jossa on arvioitu olleen maksimissaan ”vain” 50,000 sotilasta.²³

Yhä laajemmalle alueelle ulottuva asevelvollisuus ja armeijoiden koon kasvu ohjasi asevoimia kohti jalkaväkipainotteisuutta. Jalkaväessä massa korvasi laadun, ja talonpoika oli huomattavasti helpompi kouluttaa ja varustaa jalkaväen sotilaaksi, kuin sotavaunuihin tai ratsuväkeen. Raudanvalamisen taidon kehittyessä 500-luvulta eaa. alkaen aseteknologia (erityisesti miekat ja jalkajousi) kehittyi harppauksin, ja uusien, tuhovoimaisien aseiden varustautuneesta jalkaväestä kehittyikin huomattava sotilaallinen voimatekijä läänitysvaltioiden välisiin taisteluihin. Valtio, joka ei lähtenyt tähän kehitykseen mukaan tuli pian jyrätyksi kasvavien massa-armeijoiden alle. Ensimmäisinä sortuivat tietenkin pienemmät kaupunkivaltiot.²⁴

Jalkaväen roolin kasvaessa sotavaunut alkoivat viimeinkin menettää asemaansa myös kiinalaisessa sodankäynnissä. Kehitystä edisti myös sotatoimien laajeneminen yhä enemmän Itä-Kiinan tasangon ulkopuolelle, esimerkiksi eteläisen Kiinan jokisille alueille, minne sotavaunut eivät kerta kaikkiaan soveltuneet. Uudet aluevaltaukset toivat kuitenkin mukaan myös laivastot ja ensimmäiset alkeelliset merisodankäynnin muodot.²⁵

Sodan kokoluokan kasvaminen johti väistämättä sotakoneiston ja valtiokoneiston eriyttämiseen toisistaan. Valtaavien armeijoiden ja kuukausia kestävien kampanjoiden organisoiminen oli tehtävä,

josta kuninkaat ja valtion virkamiehet eivät enää yksin suoriutuneet. Tämän seurauksena erillinen ja ammattimainen kenraalikunta, joka oli vihkiytynyt sotataidon ja strategian aloihin, alkoi vähitellen syntyä.²⁶

Militarisoitumiskehitys johti lopulta siihen, että valtiot ryhtyivät suorastaan rakentumaan sodankäynnin ympärille. Tässä kunnostautui erityisesti lännessä sijaitseva Qin-valtio, joka organisoitiin legalistisen (ks. alempana) ajattelijan, Shang Yangin (390–338 eaa.), reformeissa äärimmäisen tehokkaaksi ja tuhovoimaiseksi sotakoneeksi. Kaikki Qinin asukkaat laskettiin ja organisoitiin viiden asuinkunnan ryhmiksi, jotka muodostivat yhdessä suurempia hallinnollisia kokonaisuuksia pyramidimaisessa hierarkiassa. Hallinnollisten kokonaisuuksien kautta Qinin keskusvalta pystyi tarkkailemaan ja kontrolloimaan suoraan koko väestöä, mutta erityisen käytännölliseksi se teki sotavoimien värväämisen. Lisäksi asuinkuntaryhmien pohjalta kootuissa ryhmissä ja joukkueissa taistelevat talonpoikaissotilaat tunsivat toisensa henkilökohtaisesti jo siviilitaustansa vuoksi, mikä lisäsi huomattavasti taistelutahtoa.²⁷

Meritokratia korvasi yleisenä perinteenä aristokratian. Ylhäisen syntymätaustan sijaan Qin painotti alamaistensa saavutuksia. Kuka tahansa saattoi siis edetä rajattomasti valtion hierarkiassa sen mukaan, kuinka hyvin suoriutui taistelukentällä, eli käytännössä kuinka monta vihollispäätä tai paremminkin niistä irti leikkattua korvaa onnistui tuomaan näytille. Upseerit, jotka optimaalisessa tilanteessa johtivat aseettomina operaatioita lipuin

ja rummuin, tienasivat puolestaan ylen-nyksiä alaistensa voittamien pääkasojen mukaan.²⁸

Qinissä uskottiin ankarain lain voimaan vahvan yhteiskunnan pystyttäjänä ja tukena. Ajatuksena oli, että jos alamaiset ymmärtäisivät lain vakavuuden, he jättäisivät myös rikokset tekemättä, mutta lakien tuli myös koskettaa jokaista samalla vakavuudella – yhteiskunnallisesta asemasta riippumatta. Samalla ankara laki auttaisi pitämään aristokraatit ja hoviyliymykset kurissa, poissa juonittelemasta kuningasta vastaan.²⁹ Sotakenttien kuri oli myös ankara, ja esimerkiksi vallitsevan periaatteen mukaan ryhmänjohtaja saattoi määrätä sotilaansa kompensoimaan jokaisen oman kaatuneen sotilaan vihollisotilaan päällä, tai muussa tapauksessa koko ryhmä menettäisi itse henkensä.³⁰

Qinin raadollisin periaattein uudistanut Shang Yang sai myöhemmin kokea itse konkreettisesti legalistisen ajattelunsa hedelmät. Jouduttuaan epäsuosiioon Qinin yläluokan keskuudessa Shang Yang teloitettiin hänen itse kehittämällään *chelié*-menetelmällä, jossa hänen raajoihinsa kiinnitetyt hevosvaljakot repivät hänet kappaleiksi. Tämän lisäksi hänen lähipiiristään surmattiin vielä niin sanottu ”yhdeksän suhdetta”, kuten aikuiset lapset ja isovanhemmat, sekä lähimmät sukulaiset.³¹

Qin-valtion soveltama legalismi osoittautui brutaaliudesta huolimatta hyvin toimivaksi ja menestyksekkääksi järjestelmäksi, ainakin valloitusodankäynnissä. Qin onnistui kukistamaan yksitellen muut valtiot, ja vuonna 221 eaa. Qinin kuningas Ying Zheng julistautui Kiinan

ensimmäiseksi keisariksi, Qin Shihuangdiksi. Legenda Qinin perustamasta suuresta keisarikunnasta kantautui myöhemmin Eurooppaan asti, mistä länsimaiset nimitykset Kiinalle (engl. *China*, ital. *Cina*, ransk. *Chine*, latina *Sinae*) saivat alkunsa.

STRATEGINEN JA SOTATAIDOLLINEN AJATTELU

Esikeisarillisen Kiinan sodan luonteen kehityksen voi kiteyttää seuraavasti: Shang-dynastian aikaan sota oli lähinnä dynastian keskusvallan pönkittämistä ja ryöstöretkiä ympäröiville alueille. Zhou alkuajana valtakunta pyrittiin vakauttamaan ja välttämättömät sodat yritettiin hoitaa säädyllisyyden ja herrasmiesetiikan keinoin. Zhou-keskeisen järjestelmän vähittäinen hajoaminen itsenäisiksi valtioiksi johti lopulta 500-luvulla eaa. totaaliseen sotaan, joka ei tuntenut moraalisia rajoitteita.

Kuten todettua läänitysvaltioiden itsenäistyminen ja niiden välinen kilpailu johti Kiinan historian merkittävimpään filosofiseen kukoistuskauteen, joka käynnistyi mielenkiintoisesti samoihin aikoihin, kun ateenalaiset Sokrates (n. 470–399 eaa.), Platon (427–347 eaa.) ja Aristoteles (384–322 eaa.) väittelivät perimmäisistä kysymyksistä, tai kun Thukydidēs (n. 455–395 eaa.) loi pohjaa poliittiselle realismille. Seuraavaksi tarkastellaan joitakin tämän älyllisen kultakauden hedelmiä sotataidon ja sotaan liittyvän filosofoinnin näkökulmasta. Koska aihepiiri on valtava jää tarkastelu väistämättä kevyeksi pölynpyyhkäisyksi, mutta

antaa toivottavasti peruslähtökohdat syvemmälle perehtymiselle.

Suhtautuminen sotaan ilmiönä

Huolimatta sotivien läänitysvaltioiden aikakauden sotaisuudesta ja sodan itsensä brutaaliudesta – tai kukaties juuri sen vuoksi – sotaan suhtauduttiin lähtökohdaisesti hyvin negatiivisesti. Sitä ei tullut käydä turhaan, esimerkiksi rikkauksien tai huvin vuoksi, vaan aina hyvin perustein ja pääsääntöisesti vain puolustuksellisista syistä. Sun Zin^{*} tunnetuksi muodostuneen ajatuksen mukaan paras mahdollinen sota on aina käyty ilman ainuttakaan taistelua. Jos sota on kuitenkin vietävä varsinaisen taistelun asteelle, on parasta, että se on ohi mahdollisimman nopeasti, sillä kukaan ei ole koskaan hyötynyt pitkittyneestä sodasta.³²

Erityisesti kungfutselaisuudessa valitsi vahva ideaali, jonka mukaan oikeudenmukaisesti ja hyveellisesti hallitsevan kuninkaan ei ylipäättään tarvinnut käydä sotaa. Hänen tuli paremminkin ansaita alamaistensa rajaton ihailu ja luottamus oman hyveellisen esimerkkinsä voimin, ja siten väkivallan käyttö kertoi lähinnä kuninkaan moraalisesta heikkoudesta. Jos sotaa oli kuitenkin käytävä, oli sille ole-massa oikeudenmukaiset syynsä, hieman samaan tapaan kuin länsimaissa *jus ad bellum* -spekulaatioissa.

Puolustautumista pidettiin lähtökohdaisesti aina legitiiminä syynä aseisiin tarttumiselle, mutta hyökkäykselliselle

sodankäynnille nähtiin oikeastaan vain kaksi perustelua. Toinen näistä oli rangaistusretki sekaannusta aiheuttavaa, esimerkiksi keskusvaltaa vastaan kapinoivaa hallitsijaa vastaan. Kun valtakunnan järjestys ja harmonia horjuivat, oli kuninkaalla siis oikeus palauttaa järjestys sotilaallisella interventtiolla.³³

Toisaalta – hieman paradoksaalisesti – myös vallankumouksellista sotaa vakavasti epäoikeudenmukaista hallitsijaa vastaan pidettiin tietyissä olosuhteissa sallittuna. Ylempänä kuvattu Zhou-dynastian nousu tyrannisesti hallinnutta Shang-dynastiaa vastaan nähtiin tästä esimerkillisenä tapauksena. Jopa hierarkkisia suhteita painottavassa kungfutselaisuudessa on löydettävissä elementtejä, joiden mukaan kapinointi on tietyissä tilanteissa suotavaa. Kungfutsen kenties tärkeimmän seuraajan, Mengzin (n. 372–289 eaa.), arvoituksellisten sanojen mukaan kuningas, joka ei hallinnut hyväntahtoisesti oman asemansa mukaisesti, ei ollut todellinen kuningas, eikä hänen kukistamisensa ollut siten rikollista.³⁴

Vallankumouksellinen sota tyranniaa vastaan liittyy läheisesti ”Taivaan mandaatin” käsitteeseen. Sen mukaan valta-pitävän dynastian ajateltiin hallitsevan henkilöittömän jumalan, Taivaan, suostumuksella. Mikäli hallitsija käyttäytyi vastoin moraalisia periaatteita, saattoi Taivas vetää mandaattinsa takaisin ja myöntää sen jollekin toiselle hallitsijasuvulle. Dynastian epävakaus tulkittiin usein merkiksi siitä, että Taivas oli tympääntynyt

* Kiinan historiallisten henkilöiden nimissä toistuva pääte *zi* tarkoittaa kunnianarvoisaa mestaria: Sunzi – mestari Sun; Mengzi – mestari Meng; Kongzi – mestari Kong jne.

vallitsevaan hallintoon ja oli vetämässä mandaattiaan. Vallankumouksellisessa sodassa lopulta onnistunut uusi hallitsija saattoi perustella ja legitimoida vallankaappauksensa kätevästi siten, että Taivas oli siirtänyt mandaattinsa korruptoituneelta dynastialta hänen käsiinsä.³⁵

Aivan kuten tänä päivänäkin, oikeudenmukaisen ja epäoikeudenmukaisen sodan teesit pidettiin kuitenkin lähinnä retorisella tasolla taistelevien läänitysvaltioiden aikakaudella, jolloin ylevät periaatteet musertuivat armottomien valtakamppailujen alle. Mainittu Mengzi totesi itsekin, ettei oikeudenmukaisia sotia ollut hänen elinaikanaan juurikaan käyty.³⁶ Seuraavaksi siirrytään tarkastelemaan sodankäyntiin liittyvää pohdiskelua erityisongelmiin keskittyneiden koulukuntien kautta.

Sotastrategian koulukunta

Sodankäynnin ammatillistuminen johti ammattimaisen kenraalikunnan synnyn ohella myös sotastrategiaa pohtivien strategioiden ammattikunnan syntyyn. Sotastrategieilla oli kuitenkin usein myös siviilivirka valtionhallinnossa, ja niinpä sotivien läänitysvaltioiden aikaisessa kiinalaisessa sotastrategiassa käsitellään usein joukkojen liikkuttelun ja taktisten tai operatiivisten manööverien lisäksi myös laajempia kokonaisuuksia, kuten esimerkiksi valtionhallintoa, liittoutumien rakentamista ja psykologista sodankäyntiä. Ne liikkuvat nykytermein ilmaistuna paremminkin suurstrategian alueella.³⁷

Toisaalta kiinalaisen poliittisen filosofian ja sotastrategian erottavat rajapyy-

kit ovat varsin hämäriä, sillä myös lähes kaikkien filosofien kirjoituksista löytyy suurstrategiseksi tulkittavaa aineistoa. Tästä valtavasta joukosta erotetaan kuitenkin yleensä teokset, jotka ovat erikoistuneet tarkemmin nimenomaan sotastrategiaan ja sotimisen taitoon. Näistä tunnetuimmat ovat niin sanotut ”seitsemän sotataidon klassikkoa”:

- Taigongin Kuusi salaista opetusta (*Liu Tao*)
- Siman menetelmät (*Sima fa*),
- Wuzi
- Sunzin Sodankäynnin taito (*Sunzi Bingfa*)
- Weiliaosi
- Huang Shigongin kolme strategiaa (*Huang Shigong Sanlue*)
- Kysymyksiä ja vastauksia Tang Taizongin ja Li Weigongin välillä (*Tang Taizong Li Weigong Wendui*)

Seitsemästä sotataidon klassikosta kaikki viimeistä lukuun ottamatta laadittiin edellä tarkasteltuna, esikeisarillisena aikakautena vuosien 1046 ja 221 eaa. välillä. Klassikoiden korkean ja jatkuneen arvostuksen puolesta puhuu se, että ne kanonisoitiin Kiinan sotilaskatemian pakolliseksi lukemistoksi yli tuhat vuotta myöhemmin hallinneen Song-dynastian aikana (950–1279), missä asemassa ne säilyivät aina Kiinan keisarikunnan romahtamisen, vuoteen 1911, saakka.³⁸

Seuraavaksi tarkastellaan hieman yleisiä strategisia periaatteita, jotka yhdistivät sotataidon teoreetikoita menemättä kuitenkin tarkemmin operatiivisiin tai taktisiin manöövereihin. Nopea pinta-tarkastelu paljastaa, että strategian koulu-

kunnan ajatuksissa on havaittavissa paljon nykypäivän trendikäsitteen, ”hybridisodankäynnin”, elementtejä ja niiden sisältämät ohjeet ovat siten monessakin mielessä ajattomia ja edelleen relevantteja.

Strategit lähtevät liikkeelle sotaan valmistautumisesta, sillä ennen sotaa on äärimmäisen tärkeää vahvistaa omaa valtiota sekä poliittis-taloudellisesti että sotilaallisesti, mutta myös henkisesti. Kaikki strategit painottavat valtion moraalista ja hyvää johtajuutta: hallitsijan ja alamaisen välisen suhteen on oltava harmoninen, jotta alamaiset ovat valmiita uhrauksiin oman ruhtinaansa vuoksi.³⁹ Samaa ajatuksenjuoksua seuraten myös armeijoita johtavien kenraalien tulee olla taistelukentällä esimerkillisiä ja heidän on jaettava tasapuolisesti sotilaidensa kärsimykset. Esimerkiksi Sun Zi toteaa aiheesta: ”kun kenraali huolehtii sotilaistaan kuin he olisivat hänen rakkaita poikiaan, he ovat valmiita kuolemaan yhdessä”.⁴⁰

Sotaan valmistautumiseen kuuluu tärkeänä osana myös vastustajan voimavarojen arvioiminen. Sen materiaallinen pohja, kuten taloudelliset tekijät ja sotavoimien koko, tulee arvioida tarkasti, mutta huomioon on otettava myös edellä mainittu valtion henkinen tila. Strategeista Wuzi kehottaakin välttämään sotaa erityisesti silloin, jos vastustaja on vahvempi yhteiskunnallisesti, eli mikäli vastustajavaltion kuningas arvostaa alamaisiaan ja hallitsee valtiotaan hyveellisesti.⁴¹ Myös Sun Zi arvioi sodan onnistumista osapuolten henkisiin ominaisuuksiin vedoten: kummalla valtiolla on siis valistuneempi johtaja ja kummassa ”lait, palkkiot ja rangaistukset”

ovat paremmin tasapainossa.⁴² Valtion vahvuuksia arvioitaessa ei siten tule keskittyä vain taloudellisiin, vaan myös henkisiin voimavaroihin; nykytermein puhuisimme kenties psykologisen sodankäynnin periaatteista.

Jos vastustaja on selkeästi vahvempi, voidaan sitä yrittää ensin heikentää. Taigong – joka legendojen mukaan auttoi Zhoun kuningasta Wenä Shangdynastian kukistamisessa – piti olennaisena pehmittää vastustajaa monimuotoisella keinovalikoimalla ennen varsinaisten sotatoimien aloittamista. Lahjukset, ”sekuaaliset syötit” ja epäjärjestystä aiheuttavat vakoojat ovat kaikki menetelmiä, joilla Taigong kehottaa horjuttamaan vihollisen yhteiskunnallista vakautta. Vasta kun vastustaja on näin ajettu moraalisena ja poliittisen romahduksen partaalle neuvoo Taigong aloittamaan varsinaisen hyökkäyksen.⁴³

Sekä rauhan aikana että varsinaisten sotilaallisten operaatioiden toteuttamisessa tärkeimpänä periaatteena strategit pitivät hämäystä. He olivat hyvin tietoisia oikean informaation merkityksestä sotatoimien onnistumiselle ja pyrkivät keskeisesti hyödyntämään tätä elementtiä sotataidossaan. Ulospäin on siis tietoisesti pyrittävä antamaan virheellistä kuvaa omasta asemasta ja kyvykkyydestä, Sun Zin sanoja lainaten: ”kun olet valmistautunut, teeskentele valmistautumatonta; kun olet lähellä, anna vaikutelma, että olet kaukana”.⁴⁴ Hyvin samaan tapaan neuvoi hämäämisessä myös Taigong: ”anna viholliselle käsitys kaaoksesta, vaikka järjestys vallitsisi. Nälästä – vaikka olisit hyvin syönyt”.⁴⁵

Hämäyksen keskeinen merkitys kiinalaisten strategioiden ajattelussa tuo kiinalaisen sotataidon lähemmäs taidetta kuin *jominilaista*, periaatteellista sodan tiedettä. Hämäystä onnistuneesti soveltaneet sotapäälliköt olivat (ja ovat) Kiinassa laajasti ihailtuja ja heidän manööverinsä suorastaan legendaarisia. Esimerkiksi varsin tunnettu anekdootti kertoo Qi ja Yanvaltioiden välisestä sodasta 280-luvulla eaa., jossa Qi oli jämässä pahasti alakynteen. Qin armeija oli eristetty Ju:n kaupunkiin, jota Yanin joukot piirittivät moninkertaisella ylivoimalla.

Nurkkaan ahdistetun Qi-valtion kenraali Tian Dan sai päähänsä maskeerata härästä lohikäärmeen näköisiä kiinnittämällä niiden sarviin miekkoja ja maa-laamalla niiden kylkiin värikkäitä raitoja. Yön laskeuduttua Tian Dan sytytti härkien hännät tuleen, jolloin ne syöksyivät raivopäisinä kohti vihollista. Perässä rynnistivät Qin armeijan viimeiset 5,000 sotilasta kaupungin asukkaiden rummuttaessa kovaäänisiä rumpuja kaupungin muureilla. Yanin armeija pakeni paikalta

kauhuissaan ja niinpä Tian Dan onnistui karkottamaan ylivoimaisen armeijan, ja lisäksi valloittamaan seuranneessa vastao-offensiivissa takaisin myös menettämänsä alueet.*

Koska hämäys ja informaatiolla pelaaminen olivat hyvin keskeinen osa kiinalaista sotastrategiaa, korostavat kaikki sotataidon koulukunnan edustajat luonnollisesti myös oman tiedustelun merkitystä. Sanonta ”tunne vihollisesi” kumpuilee Sun Zin Sodankäynnin taidosta, ja se tarkoittaa, että vastustajan olosuhteiden on oltava mahdollisimman tarkasti tiedossa, jottei tulisi itse huijatuksi.

Sun Zi suosittelee monimuotoisen agenttiverkoston käyttöä sekä tiedustelun että myös dis-informaation levittämisen välineenä. Agentteja tulisi ensinnäkin soluttaa vihollisen leiriin ja pääkaupunkiin silmiksi ja korviksi, mutta Sun Zi suosittelee lähettämään heitä vihollisen hoviin myös levittämään väärää ja vahingollista tietoa sekä aiheuttamaan monenlaista sekaannusta.⁴⁶ Informaatioidankäynnin peruseriaatteen olivat sekä tunnettuja

---

* Kiinan historiankirjoitus ja kirjallisuus on täynnä vastaavanlaisia anekdootteja. Yksi tunnetuimmista – joskin todennäköisesti fiktiivinen – kertoo legendaarisen sotapäällikkö Zhuge Liangin (181-234) juonesta hänen joutuessaan joen yli tarvikkeiden käydessä vähiin. Hän täytti koko laivastonsa veneet olkiukoilla ja lähetti veneet sumun peittämälle joelle. Kun säikähtänyt vihollinen oli ampunut olkiukkoja aikansa, kiskoivat Zhuge Liangin miehet veneet rantaan ja täyttivät olkiukkoihin tarttuneilla nuolilla omat nuolivarastonsa. Kertomus elää edelleen käytettävässä sananlaskussa (草船借箭, *cao chuan jie jian*, ”Lainata nuolia olkivenein”), jolla tarkoitetaan vastustajan resurssien käyttämistä omaksi hyödyksi. Toisessa tunnetussa legendassa sotapäällikkö Cao Cao (155–220) oli puolestaan joutunut Tian Danin tavoin kaupunkiin vihollisensa, Lü Bun (k. 199), piirittämäksi. Cao Cao tiesi, ettei hänellä ollut mahdollisuuksia voimakkaampaa Lü Buta vastaan, ja niinpä hän avasi kaupungin portit ammolleen. Aikansa tilannetta arvioituaan Lü Bu päätteli, että kyseessä oli oltava ansa, ja vetäytyi armeijoineen paikalta. Kaupunki oli pelastunut ilman taistelua yksinkertaisella, mutta nerokkaalla psykologisella taktiikalla!

että arvostettuja jo sotivien läänitysvaltioiden aikakauden Kiinassa.

Pasifismin (*mohismi*) ja realismin (*legalismi*) äärimmäiset vastakohdat

Rajoittamattoman ja totaalisen sodankäynnin aikakausi synnytti monenlaisia sotaa käsittelevää pohdintaa. Näistä tunnetuimpiin lukeutuvat *mohismin* ja *legalismin* koulukunnat, joita voi pitää toistensa vastakohtina. Mohismi on nykypäivän näkökulmasta hyvin mielenkiintoinen koulukunta, sillä se kannatti läänitysvaltioiden valtakamppailujen keskellä äärimmäistä pasifismia. Koulukunnan perustaja Mozi (n. 480–420 eaa.) oli oletettavasti lähtöisin varsin vaatimattomista olosuhteista, ja niinpä hänen filosofiansa korostuivat yhteiskunnan heikko-osaisimpien puolustaminen sekä ylellisen ja tuhlailevan elämäntavan vastustaminen.

Mohismin ideologian keskeisin käsite on ”universaali rakkaus”. Tämän kristinuskon etiikkaa muistuttavan opin mukaan sotivien läänitysvaltioiden aikakauden ongelmat kumpuילוivat ihmisen itsekkyydestä. Itsekkyyks oli korvattava universaalilla rakkaudella, jonka mukaan kaikkia kanssaihmisii tuli rakastaa kuin omaa itseään. Mohistit laajensivat saman ajatuksen koskemaan valtiotasoa, jolloin myös muita valtioita tulisi kohdella ja arvostaa samalla tavoin kuin omaa valtiota. Ideana oli, että jos toisiin valtioihin suhtauduttaisiin ymmärtäväisellä rakkaudella, loppuisivat myös Kiinaa riivaavat tuhoisat sodat.⁴⁷

Ihmisten ja valtioiden välinen rakkaus olivat mohismin perimmäisiä periaatteita, mutta mohistit esittivät pasifismlleen myös muita, varsin loogisia perusteluita. Vaikka läänitysvaltioiden kuninkaat perustelivat hyökkäyssotiaan mitä moninaiemmin ja kaunopuheisimmin syin, oli hyökkäys toista valtiota kohtaan mohismin mukaan aina selkeä *rikos* siinä missä varastaminen tai murhaaminenkin, joiden rikollisuutta kukaan ei kyseenalaistanut. Sodat olivat jopa inhimillisistä rikoksista suurimpia sillä hyökkäyksellisen sodankäynnin aloittaja aiheuttaa aina toiminnallaan ”sadan ihmisen kuoleman”. Mohistien (sinänsä vedenpitävän) logiikan mukaan hyökkäyksellisen sodan aloittava kuningas tulisi siten tuomita satakertaisesta murhasta.⁴⁸

Mohismin mukaan puolustuksellinen sota oli kuitenkin sallittua. Koulukunnan edustajat tulivatkin aikakaudella tunnetuiksi erityisesti kekseliäiden puolustuslaitteiden ja muurien suunnittelijoina. He kiertelivät valtiosta toiseen levittämässä pasifistista sanomaansa, ja vaikka heidän utopistinen oppinsa ei ymmärrettävästi saanut merkittävää kannatusta, arvostettiin heidän insinöörintaitojaan korkealle.⁴⁹

Mohismin universaalien rakkauden ja pasifismin täydellisenä vastakohtana oli *legalismi*. Legalismin ideoita kehittivät Shang Yangin kaltaiset reformaattorit, mutta sen tärkeimpänä edustajana ja eri ajatusten yhdistäjänä pidetään Han Feitä (n. 280–233 eaa.), joka toimi Qin-valtiossa neuvonantajana. Han Feitä on verrattu usein Niccolò Machiavelliin (1469–1527), sillä molempien miesten tavoitteena oli turvata valtionsa kuninkaan

ylivalta mitä häijyimmillä ja epäeettisimmillä metodeilla. Han Fein legalismi oli siis eräänlainen ideologinen ruumiillistuma sotivien läänitysvaltioiden ajan raadollisuudesta; se kodifioi ja kannusti niihin toimintatapoihin, jotka iso osa valtioista oli ottanut käyttöön jo aiemmin.

Päinvastoin kuin valtaosalla aikakauden filosofisista koulukunnista, Han Fein ihmiskuva oli äärimmäisen synkkä. Hänelle ihminen oli petollinen ja läpeensä itsekäs olento, joka tavoitteli ainoastaan omaa henkilökohtaista etuaan. Niinpä myös kungfutselaisten ihailema moraalinen ja hyväntahtoinen kuninkuus oli pelkkä haavekuva, koska alamaiset eivät koskaan kunnioittaneet kuningasta rakkaudesta, vaan lähinnä alistuvat katkerana asemaansa. Se, että he eivät olleet vielä nousseet kapinaan kuningasta vastaan tarkoitti vain sitä, etteivät he siihen pystyneet. Samoin se, ettei hoviväki ollut onnistunut surmaamaan kuningasta tarkoitti Han Feille vain, ettei heidän salajuonensa ollut ehtinyt vielä organisoitua tarpeeksi pitkälle. Vallankumousyritysten estämiseksi valta oli keskitettävä kuninkaan käsiin ja alamaiset ja hoviväki pidettävä tiukasti kurissa ja järjestyksessä ankaran lain voimin.⁵⁰

Valtioidenväliseen politiikkaan siirrettynä Han Fein ”hobbesilaista luonnontilaa” muistuttava ihmiskuva tarkoitti, että sodat olivat välttämättömiä, elleivät peräti tarpeellisia. Niinpä hän esitti nousveille valtioille nykypäivän ”offensiiviselle realismille” tyyppilliset ohjeet: valtiota ja erityisesti sen sodankäyntikykyä tulisi vahvistaa juuri Shang Yangin suorittamien reformien kaltaisesti, ja päinvastoin

kuin oikeudenmukaisen sodan teesit edellyttivät, valtioidenvälisessä järjestelmässä tulisi nimenomaan pyrkiä laajentumaan sotilaallista voimaa häikäilemättömästi käyttäen.⁵¹

Han Fein mukaan maailma muuttui, ja samalla muuttuivat myös ihmisten tavat ja käytännöt. Niinpä hänestä oli typerää pitäytyä menneiden aikojen moraalisesti ylevien kuninkaiden tavoissa, vaikka ne olisivat aikaisemmin olleet toimiviakin. Sotivien läänitysvaltioiden bruttaali aika-kausi vaati omat poliittiset ratkaisunsa, joten herrasmiesetiikka oli korvattava äärimmäisellä juonikkuudella ja menetelmillä, joissa moraalille ja esimerkillisyydelle ei annettu juuri tilaa.⁵²

Diplomatian koulukunta

Varsinaisten filosofisten tai strategisten koulukuntien edustajien ohella läänitysvaltioissa kierteli myös monenlaista pyrkiä ja keikaria palveluksiaan kaupaten. Sotivien läänitysvaltioiden aikakauden loppupuolella esiin nousi niin kutsuttu ”diplomatian koulukunta”, joka oli varsinaisen oppisuuntauksen sijaan pareminkin epämääräinen joukko diplomatian ja taivuttelun mestareita. He kiertelivät ympäri Pohjois-Kiinan tasankoa valtiosta toiseen, lupailen kuninkaille turvatakuuta ja poliittista valtaa ilman varsinaista sodankäyntiä. Tämän he uskoivat saavuttavansa diplomatian ja liittoverkostojen voimin. Tosiasiassa opportunistiset diplomaatit saattoivat vanna uskollisuutta samanaikaisesti useammallekin kuninkaalle, eikä kukaan tarkkaan tiennyt kenen maaliin kukakin pelasi.⁵³

Diplomatian koulukunta on perinteisesti jaettu ”vertikaalisia” ja ”horisontaalisia” liittoumia kannattaviin joukkioihin. Vertikaalisten liittoumien edustajat, kuten puolimyyttinen poliittisen taktikoinnin nero Su Qin, pyrkivät yhdistämään Pohjois-Kiinan tasangon heikot valtiot vahvistuvaa Qiniä vastaan, jotta sen laajentumispyrkimykset saataisiin pysäytettyä. Horisontaaliset liittouman edustajat yrittivät puolestaan kerätä Qinin ympärille turvaa etsiviä heikkoja valtioita muodostaakseen ylivoimaisen liittouman, jolla Qin voisi nujertaa vastustuksen ja yhdistää koko Kiinan valtansa alle.⁵⁴

Qinin ohella monet muutkin valtiot – tärkeimpinä Chu, Wei ja Qi – yrittivät nousta koko Kiinan valtiaiksi ja pääsivät tavoitteessaan yllättävän lähelle. Muiden läänitysvaltioiden pystyttämät liittoumat kuitenkin toimivat ja nousevan hegemonin pyrkimykset ylivaltaan saatiin estettyä.⁵⁵ *Waltzilaisen* valtasapainon lainalaisuudet vaikuttivat torjuvan liian vahvojen valtojen nousun kuin itsestään myös sotivien läänitysvaltioiden ajan Kiinassa. Mutta kuten olemme ylempänä todenneet, tämä logiikka murtui vuonna 221 eaa. kun Qin yhdisti koko Kiinan omaksi keisarikunnakseen.

KEISARIKUNTIEN NOUSU RAUHOITAA SOTIVAN KIINAN

Esikeisarillisen ajan Kiina muistuttaa monessa kohdin uuden ajan, 1400–1800-luvun Eurooppaa: molemmissa järjestelmissä monimuotoiset valtiot kappailivat kiihkeästi keskenään pyrkien tasapainotamaan toinen toistensa hegemonisia

pyrkimyksiä erilaisilla liittoumilla. Tätä taustaa vasten on mielenkiintoista pohditsella miksi Euroopan ja Kiinan kehitykset veivät erilaisiin suuntiin. Miksi siis toinen yhdistyi kun taas toisessa valtasapaino vallitsi Rooman luhistumisesta nykypäivien vapaaehtoiseen unioniin saakka?

Victoria Tin-bor Hui on pyrkinyt purkamaan pinttyneitä käsityksiä Euroopan ja Kiinan historioista teoksessaan *War and State formation in Ancient China and Early Modern Europe*. Hän arvioi syyn erilaisiin kehityskulkuihin löytyvän esimerkiksi siitä, että uuden ajan Euroopassa käytettiin asevelvollisuusarmeijan sijaan palkka-armeijoita, jotka olivat ylettömän kalliita eivätkä edes erityisen tehokkaita. Palkkasotilaat olivat sitoutuneet sotatoimiin vain tilipussinsa vuoksi ja heidän moraalinsa saattoi helposti pettää tukalassa paikassa. Tin-bor Hui vertaa kirjassaan sinänsä kaukaa haetun, mutta mielenkiintoisen allegorian kautta Napoleonin Qin-dynastiaan. Qinin tapaan myös Napoleonin Ranska suoritti kokonaisvaltaisia uudistuksia pystyttäen esimerkiksi asevelvollisuuden uudelleen, ja saikin sitten hetkeksi yhdistettyä koko Euroopan yhtenäiseksi keisarikunnaksi.⁵⁶

Monenkirjavan valtiojoukon yhdistäminen yhtenäiseksi keisarikunnaksi ei ollut yksinkertainen ja nopea prosessi Kiinassakaan. Qin-dynastia aloitti yhdistämisen varsin aggressiivisilla politiikoilla. Se esimerkiksi standardisoi moninaiset kirjoitusjärjestelmät ja jopa härkävaunun akselivälit, mutta yritti pakottaa valtakunnan yhtenäiseksi myös ideologisesti polttamalla kirjoja ja hautaamalla oppineita elävältä.⁵⁷

Legalistinen ja sodankäyntiin optimoitu valtio toimi erinomaisesti valloitus-sodassa, mutta rauhan aikana se törmäsi ylittämättömiin esteisiin: Qin-dynastia hajosi pian ensimmäisen keisarin kuoltua, vuonna 206 eaa. alamaisten noustua laajoihin kapinoihin brutaalia ja tyrannista hallintoa vastaan. Lyhyen sisällissodan jälkeen valtaan nousi yksi Kiinan suurimmista dynastioista, Han-dynastia (206 eaa.-220 jaa.), joka hylkäsi legalismin ankarimmat muodot valtakuntaa ohjaavina periaatteina.

Myös Han-dynastian tavoitteena oli silti yhdistynyt ja yhtenäinen keisarikunta kaotettujen ja anarkistisen feodaalivaltioiden temmelyskentän sijaan. Niinpä Han pyrki Qinin tapaan tukahduttamaan myös Kiinassa vallinneen ajattelutraditioiden monimuotoisuuden ja korvaamaan sen omalla, keskitetysti määritellyllä ideologiallaan; yhdistelmällä kungfutselaisuuden moraalioppia ja legalismin ankaran lain periaatteita. Ideologinen ja filosofinen kamppailu rauhoittui; myös sotataitoon ja strategiseen ajatteluun syvällisesti vaikuttanut koulukuntien välinen kilvoittelu tuli tiensä päähän.

Qin ja Han-dynastia ylläpitivät molemmat aluksi asevelvollisuuteen perustuvaa massa-armeijaa, jossa kaikki 23–56-vuotiaat miehet joutuivat palvelemaan kaksi vuotta: toisen valtakunnan raja-alueilla, toisen kaupungeissa. Koulutetut asevelvolliset muodostivat reserviin siirryttyään myös poliisivoimat, jotka saattoivat tarpeen vaatiessa tarttua aseisiin esimerkiksi rosvojoukkoja vastaan.⁵⁸

Han-dynastia luopui asevelvollisuusjärjestelmästä vähitellen alkaen 30-luvulla

jaa. Pelkona olivat sisäiset levottomuudet, kuten vuonna 154 eaa. tapahtunut ”Seitsemän maakunnan kapina”, joka oli vähällä hajottaa yhdistyneen keisarikunnan takaisin kilpaileviksi valtioiksi. Kiinan sotilaallisen voiman painopiste siirrettiin muutenkin raja-alueille, missä paimentolaiskansat jatkoivat Kiinan sisämaiden uhkaamista. Joidenkin näkemysten mukaan sisämaiden demilitarisointi söi vähitellen ”martialisen terän” koko kiinalaiselta yhteiskunnalta. Asevelvollisuuteen ei kuitenkaan palattu vasta kuin 1800-luvun loppupuolella, kun ulkomaalaiset imperialistit jakoivat maata omiin osiinsa mielensä mukaisesti.⁵⁹

Han-dynastiaa ja sitä seuranneita keisarillisia dynastioita on pidetty kansainvälisen politiikan termein *status quo*-valtioina, jotka keskittyivät ylläpitämään omaa valta-asemaansa aggressiivisen ulkopoliitiikan sijaan. On totta, että Kiinan suuret dynastiat, kuten Tang (618–907), Ming (1368–1644) ja Qing (1644–1911) olivat Itä-Aasian alueen ylivoimaisesti voimakkaimmat toimijat, joiden ylivaltaa ei mikään taho voinut kiistää. Keisarikunnat ylläpitivät voimakkaimpina hetkinään alueellista ”tribuutti-järjestelmää”, jossa pienemmät valtiot ja kuningaskunnat saivat säilyttää itsenäisyytensä, kunhan ne tunnustivat Kiinan keisarin taivaanpiirin ylimmäksi hallitsijaksi ja toimittivat tälle aika ajoin lojaaliudestaan muistuttavia tribuutteja.⁶⁰

Kiina ei myöskään missään historian vaiheessa ryhtynyt kolonialistiseen laajentumiseen ainakaan käsitteen länsimaaisessa merkityksessä, vaikka se olisi siihen epäilemättä helposti kyennyt. Ming-

dynastian aikaisen amiraalin, Zheng Hen, 1400-luvun alkupuolella tekemät legendaariset merimatkat antavat oivan kuvan tuonaikaisista valtasuhteista. Sadoista laivoista ja peräti kymmenistä tuhansista merimiehistä koostunut valtava laivasto kierteli Intian valtamerellä ja Itä-Afrikassa asti todistelemassa Kiinan ylivaltaa suhteellisen rauhanomaisesti. Se ajautui toki toisinaan kahnauksiin paikallisen väestön kanssa, mutta ei pyrkinyt kolonisoimaan tai alistamaan ketään Kiinan valtapiiriin samaan tapaan kuin hieman myöhemmin aloittaneet eurooppalaiset kolonialistit.⁶¹

Tämä perusajatus Kiinasta ”kungfutselaista pasifismia” noudattavana hyväntahtoisena jättiläisenä on myös kyseenalaistettu. Esimerkiksi neorealitisesta kansainvälisen politiikan teoriasta innostunut Wang Yuan-Kang argumentoi erinomaisen mielenkiintoisessa teoksessaan *Harmony & War: Confucian Culture & Chinese Power Politics*, että tosiasiaa myös Kiinan keisarilliset dynastiat noudattivat tavanomaista suurvaltapolitiikkaa läpi koko maan historian. Ne ovat siis pyrkineet laajentamaan valtapiiriään aina kun ovat nähneet sen mahdolliseksi, mutta asettautuneet puolustus kannalle kun vastustajat ovat olleet niskan päällä. Kungfutselainen rauhanomainen ja harmoninen retoriikka on Wangin mukaan ollut enemmänkin retoriikkaa, joka on taivuteltu tukemaan sotilaspoliittisia pyrkimyksiä.⁶²

KAIKUJA MENNEESTÄ

Kiinan mahtavuudessaan itsetyytyväinen keisarikunta taantui 1800-luvulla ja jäi

ulkomaalaisten imperialistien kiusattavaksi. Tämän ”nöyryytysten vuosisadan” jälkeen Kiina on nyt nousemassa takaisin suuruuteen, ja luonnollisesti myös sen sotilaallinen mahti vahvistuu nopealla vauhdilla. Kiinan asevoimien (Kansan vapautusarmeija) menot ovat joidenkin arvioiden mukaan jopa 200 miljardia US dollaria vuodessa, ja ne jatkavat kasvuaan kymmenen prosentin vuosivauhdilla. Hurjista luvuista huolimatta Kiinaa ei kuitenkaan kannata vielä pitää erityisen militaristisena valtiona. Sen asemenojen koko suhteessa bruttokansantuotteeseen on edelleen varsin maltillinen, vain noin 2 %.⁶³

Monet vuosituhansien takaiset tekijät vaikuttavat ja elävät vahvasti nykypäivän Kiinassa. Yksi tärkeimmistä on Kiinan valtiollinen identiteetti, joka korostaa valtion alueellista ja henkistä yhtenäisyyttä. Kiinan vuonna 221 eaa. tapahtuneen yhdistymisen jälkeen maan ei haluttu enää koskaan vajoavan hajaannuksen ja kaaoksen tilaan, ja näin alkanut ajatus Kiinan jakamattomuudesta on vain vahvistunut aina näihin päiviin saakka. Nykypäivänä se on pinttynyt syvälle niin länsimaiseen kuin kiinalaiseenkin mielenmaisemaan, ja periaate vaikuttaa merkittävänä tekijänä nyky-Kiinan hallinnon äkäisissä kannoissa esimerkiksi Taiwanin ja Tiibetin itenäisyyskysymyksissä, mutta myös Kiinan aluevaatimuksissa Itä- ja Etelä-Kiinan merillä.

Vaikka ajatusta kungfutselaisesta pasifismista on kritisoitu, ei nyky-Kiinasta voi olla löytämättä myös kaikuja menneiden aikojen kriittisyydestä sotaa ja väkivaltaa kohtaan. Vuosituhansia vanhat ihanteet

moraalisesta ja hyväntahtoisesta johtamisesta elävät ja vahvistuvat nyky-Kiinassa, ainakin ajatuksen ja retoriikan tasolla, eikä Kiina siis halua nähdä itseään Yhdysvaltojen kaltaisena ”hegemonina”, joka pakottaa heikommat valtiot asevoimin tahtoonsa. Sen sijaan Kiina haluaa nousta moraalisesti ylivoimaiseksi suurvallaksi, inhimilliseksi auktoriteetiksi, jota kaikki tottelevat sulasta kunnioituksesta ja ihailusta.⁶⁴

Vuoden 1978 talousuudistusten jälkeisen Kiinan ulkopoliittikka on ollut hyvin varovaista ja pragmaattista. Kiina on yrittänyt välttää ottamasta osaa poliittisiin tai sotilaallisiin konflikteihin ja erityisesti puuttumista toisten valtioiden sisäisiin asioihin. 2000-luvulta lähtien Kiina on päinvastoin halunnut kovaan ääneen painottaa ulkopoliittikkansa rauhanomaisuutta puhumalla esimerkiksi ”Kiinan rauhanomaisesta noususta” ja ”harmonisesta maailmasta”. Käsitteisiin liittyvissä propagandistissa esityksissä on usein vedottu Kiinan vuosituhansia jatkuneeseen rauhanomaiseen historiaan ja esimerkiksi edellä mainitun Zheng Hen hyväntahtoisuuteen merimatkoihin.

Myös Kiinan vuosituhantainen historia Itä-Aasian mahtavimpana valtakuntana vaikuttaa nyky-Kiinan suurvaltidentiteetissä. Erään Kiinaa ja Venäjää vertailevan tutkimusryhmän mukaan historiallista alemmuuskompleksia poteva Venäjä pyrkii oman tuhonsakin uhalla nousemaan suurvallaksi ja todistelemaan omaa merkitystään kansainvälisellä näyttämöllä

uhmakasta retoriikkaa ja jopa sotilaallista voimaa käyttäen. Kiinan strategia on sen sijaan harkitsevampi ja pragmaattisempi.⁶⁵ Itsetunnossaan voimistuva Kiina näyttää paremminkin odottavan kaikessa rauhassa hidasta, mutta varmaa paluuta perinteiselle ja luonnolliselle paikalleen ”keskuksen valtakuntana”.^{*} Eikä sillä vuosituhansia vanhana suurvaltana ole kiire minnekään.

Hitaan mutta varman nousunsa myötä Kiinan itsevarmuus on palaamassa, ja sen kiinnostus palaa kohti Kiinan omaa loistokasta menneisyyttä. Länsimaisen nykyajan sijaan Kiina katsoo nyt omaan historiaansa ja ajattelutraditioon, jonka perusteella se rakentaa kommunismi-kokeilun jälkeistä identiteettiään. Kiinalaiset valtiomiehet presidentti Xi Jinpingiä myöten lainaavatkin nykyään poliittisessa retoriikassaan enemmän Zhou-dynastian klassisia ajattelijoita, kuin luokkataistelusta tai marxilaisuudesta ammentavia iskulauseita. Maailmanpolitiikan ja strategian tutkimuksen piirissä luetaan puolestaan sotivien läänitysvaltioiden aikakauden filosofien teoksia ja rakennetaan niiden pohjalta uutta kiinalaistyyppistä maailmanpolitiikan teoriaa, joka sekä selittäisi maailmaa kiinalaisesta näkökulmasta että antaisi myös tukea Kiinan nousun suurstrategialle.⁶⁶

Sotatieteissä ollaan luonnollisesti kiinnostuneita Kiinan sotahistoriasta ja esikeisarillisen ajan sotataidosta. Kiinalaiskenraalit tuskin syyttävät enää härkiä palamaan, mutta Tian Danin dilemman

* Kiinan kiinankielinen nimi *Zhongguo* tarkoittaa ”keskuksen valtakuntaa”.

lailla myös nyky-Kiinan sotilasstrategia on läpi koko Kiinan kansantasavallan historian (1949-) perustunut epäsymmetriseen asetelmaan. Kiinan tärkeimmät vastustajat (Neuvostoliitto, Yhdysvallat, Japani) ovat olleet aina Kiinaa selkeästi vahvempia, ja vaikka voimasuhteet ovat Kiinan vahvistuessa toki muuttumassa, ei Kiina kykene haastamaan ainakaan Yhdysvaltoja vielä vuosikymmeniin.

Kiinan keväällä 2015 julkistama uusi sotastrategia ei tuonut suuria mullistuksia kiinalaiseen sodan kuvaan. Kiina valmistautuu edelleen lyhyeen, ”korkean intensiteetin konfliktiin informaatioistumisen (*informationalization*) ympäristössä” ja sen sotastrategia tähtää aloitteen pitämiseen ja vastustajan ylivoiman kompensoimiseen esimerkiksi informaatio- ja kybersodankäynnin elementeillä.⁶⁷

Epäsymmetrisuus pakottaa Kansan vapautusarmeijan ajattelemaan sodan huomattavasti ”kineettistä” vaikuttamista laajempaan ilmiönä, mikä tuo mieleen klassisen strategian koulukunnan edustajat. Kiinalaiseen sodankäyntiin kuuluu nykyäänkin olennaisena osana esimerkiksi vastustajan pehmittäminen sekä psykologisesti että moraalisesti, mikä näkyy hyvin Kansan vapautusarmeijan vuonna 2003 julkistamassa opissa ”kolmesta sodankäyntitavasta”. Ne ovat ”psykologinen”, ”oikeudellinen” ja ”yleisen mielipiteen sodankäynti”. Psykologinen sodankäynti tarkoittaa vaikuttamista mielipiteisiin sekä puolustuksellisesti että hyökkäyksellisesti. Raja yleisen mielipiteen sodankäyntiin on häilyvä, mutta jälkimmäisen tarkoituksena on ilmeisesti käyttää enemmän joukkoviestinnän

tarjoamia menetelmiä. Oikeudellisessa sodankäynnissä pyritään puolestaan käyttämään esimerkiksi kansainvälisen lain keinoja strategisten tavoitteiden saavuttamiseksi.⁶⁸

Toisaalta, jotkut ovat ehdottaneet myös täysin rajoittamatonta sodankäyntiä. Kansan vapautusarmeijan upseerit, Qiao Liang ja Wang Xiangsui argumentoivat jo vuonna 1999 ilmestyneessä teoksessaan *Rajoittamaton Sota (Chaoxian Zhan, Unrestricted Warfare)* että rajanveto sodan ja ei-sodan välillä pitäisi ylipäättään lakkauttaa. He tutkivat teoksessaan mitä moninaisempia keinoja terrorismin, kybersodankäynnin ja taloudellisen sodankäynnin väliltä, joilla voitaisiin vastata Yhdysvaltojen esittämään haasteeseen.⁶⁹ Vaikka teos ei ole Kiinan asevoimien virallinen julkaisu, herätti se ilmestyttyään huomattavaa kiinnostusta sekä Kiinassa että ulkomailla. ”Kolmen sodankäyntitavan” ja ”rajoittamattoman sodan” kaltaisten spekulatioiden valossa vaikuttaa selkeästi siltä, että Kiinan nykystrategit pohdiskelevat ”hybridisodankäynnin” menetelmiä käyttämättä kuitenkaan varsinaisesti itse käsitettä.

Epäsymmetrisellä sodankäynnillä on Kiinassa pitkät perinteet, mikä on pakottanut maan sotilasjohdon sekä strategisiin että myös taktisiin innovaatioihin. Valitettavasti tämän artikkelin päättävä anekdootti ei lopu yhtä onnellisesti kuin aiemmat, klassisen ajan esimerkit. Pysäyttäkseen Japanin keisarillisen armeijan salamasotamaisen nopean etenemisen, Kiinan ”generalissimus” Chiang Kai-Shek päätti räjäyttää Keltaisenjoen tulvimista suojelevat patorakennelmat vuonna 1938.

Patojen murtuminen aiheutti massiivisen tulvan, jonka seurauksena joki jopa muutti uomaansa ja arviolta 300,000

kiinalaista sai surmansa. Toisin kuin Tian Danin liekehtivät härät, se ei onnistunut pysäyttämään vihollisen etenemistä.⁷⁰

Lähdeviitteet:

- 1 Sun Zi 2005, 55
- 2 Fairbank & Goldman 2006, 37–38
- 3 Archer & Ferris & Holger & Travers 2002, 49
- 4 Sawyer 1993, 4
- 5 Archer & Ferris & Holger & Travers 2002, 49
- 6 *ibid.*
- 7 Winks & Mattern-Parkes 2004, 41–44
- 8 Li 2012, 293–294
- 9 Li 2006
- 10 *ibid.*
- 11 Sawyer 1993, 7–8
- 12 Shaughnessy 1999, 322
- 13 Li 2006
- 14 *ibid.*
- 15 Sun Zi 2005, 26
- 16 Yuen 2014, 54
- 17 Sun Zi 2005, 28
- 18 Sawyer 1993, 12–13
- 19 Sawyer 2007, 376–377
- 20 *ibid.*
- 21 Lewis 1999, 624
- 22 *ibid.*, 626–628
- 23 Malkki & Marjomaa & Raitasalo & Karasjärvi & Sipilä 2014, 52–53
- 24 Lewis 2007, 30–32
- 25 Yuen 2014, 56
- 26 Lewis 1999, 630–631
- 27 Yates 2009, 31
- 28 *ibid.*
- 29 He & Bu & Tang & Sun 1985, 75
- 30 Yates 2009, 31–33
- 31 McNeil & Sedlar 1970, 80–84
- 32 Sun Zi 2005, 69–72
- 33 Tien 1992, 32
- 34 *ibid.*
- 35 Fairbank & Goldman 2006, 40
- 36 Godehardt 2008, 15
- 37 Tien 1992, 30
- 38 Nojonen 2008, 25–27
- 39 *ibid.*, 35–40 ja 51–53
- 40 Sun Zi 2005, luku 10, 115
- 41 Tien 1992, 36–37
- 42 Sun Zi 2005, luku 1, 53
- 43 Tien 1992, 37–38
- 44 Sun Zi 2005, luku 1, 65
- 45 Tien 1992, 42
- 46 Sun Zi 2005, 135–138
- 47 He & Bu & Tang & Sun 1985, 36–38
- 48 Carreiro 2013, 132–134
- 49 Fraser 2014
- 50 He & Bu & Tang & Sun 1985, 79–80
- 51 Yan 2013b, 32–40
- 52 He & Bu & Tang & Sun 1985, 81–83
- 53 Lewis 1999, 632–634
- 54 Yan 2013a, 131–134
- 55 Tin-bor Hui 2005, 55–64
- 56 Tin-bor Hui 2005, 36–37
- 57 Man 2009, 87–93
- 58 Lewis 2000, 33–74
- 59 *ibid.*
- 60 Fairbank & Goldman 2006, 112–113
- 61 *China's Great Armada*, National Geographic
- 62 Wang 2013
- 63 Bitzinger 2015
- 64 ks. esim. Yan 2013
- 65 Carlsson & Oxenstierna & Weissmann 2015, 37–39
- 66 Ks. esim. Yan 2013
- 67 *China's Military Strategy*, toukokuu 2015
- 68 Sangkuk 2014
- 69 Qiao & Wang 1999
- 70 Mitter 2013

Lähteet

- Archer, Christon & Ferris, John & Holger, Herwig & Travers, Timothy (2002) – *World History of Warfare*. Lincoln : University of Nebraska Press
- Bitzinger, Richard A. (2015) – “China’s Double Digit Defense Growth: What It Means for a Peaceful Rise?”, *Foreign Affairs*, (<https://www.foreignaffairs.com/articles/china/2015-03-19/chinas-double-digit-defense-growth>), viitattu 19.10. 2015
- Carlsson, Märta & Oxenstierna, Susanne & Weissmann, Mikael (2015) – *China and Russia: A Study on Cooperation, Competition and Distrust*. FOI-Report 4087
- Carreiro, Daniel (2013) – “The Dao Against the Tyrant: The Limitation of Power in the Political Thought of Ancient China”, *Libertarian Papers* 5, 111–152 (www.libertarianpapers.org), viitattu 13.10. 2015
- China’s Great Armada*, National Geographic (<http://ngm.nationalgeographic.com/ngm/0507/feature2/index.html>)
- China’s Military Strategy (2015) (<http://eng.mod.gov.cn/Database/WhitePapers/>), viitattu 19.20. 2015
- Di Cosmo, Nicola (2009) – *Military Culture in Imperial China*. Cambridge : Harvard University Press
- Fairbank, John King & Goldman, Merle (2006) – *China: A New History*. Cambridge : Belknap Press
- Fraser, Chris (2014) – “Mohism”, *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*, (<http://plato.stanford.edu/archives/sum2014/entries/mohism/>), viitattu 13.10. 2015
- Godehardt, Nadine (2008) – *The Chinese Meaning of Just War and Its Impact on the Foreign Policy of the People’s Republic of China*, GIGA Working Papers, 15
- Graff, David A. & Higham, Robin (2002) – *A Military History of China*. Boulder : Westview Press
- He, Zhaowu & Bu, Jinzhi & Tang, Yuyuan & Sun, Kaitai (1985) – *An Intellectual History of China*. Peking : Foreign Language Press
- Lewis, Mark Edward (1999) – “Warring States Political History”, teoksessa: Loewe, Michael & Shaughnessy, Edward (1999) – *The Cambridge History of Ancient China: From the Origins of Civilization to 221. B.C.*, 587–650
- Lewis, Mark Edward (2007) – *The Early Chinese Empires: Qin and Han*. Cambridge : Harvard University Press
- Lewis, Mark Edward (2000) – “The Han Abolition of Universal Military Service”, teoksessa: Van de Ven, Hans – *Warfare in Chinese History*, 33–75
- Li, Feng (2006) – *Landscape and Power in Early China: The Crisis and Fall of the Western Zhou 1045–771 BC*, Cambridge : Cambridge University Press
- Li, Xiaobing toim. (2012) – *China at War: An Encyclopedia*. Santa Barbara : ABC-CLIO
- Loewe, Michael & Shaughnessy, Edward (1999) – *The Cambridge History of Ancient China: From the Origins of Civilization to 221. B.C.* Cambridge : Cambridge University Press
- Malkki, Janne & Marjoama, Risto & Raitasalo, Jyri & Karasjärvi, Tero & Sipilä, Joonas (2014) – *Sodan historia*. Helsinki : Otava
- Man, John (2009) – *Terrakotta armeija: Kiinan ensimmäinen keisari ja hänen valtakuntansa*. Hämeenlinna : Karisto
- McNeil, William & Sedlar, Jean (1970) – *Classical China: Readings in World History*. Oxford : Oxford University Press
- Mitter, Rana (2013) – *China’s War with Japan, 1937–1945: The Struggle for Survival*. Lontoo : Penguin Books
- Nojonen, Matti (2008) – *Jymäyttämisen taito: Strategiaoppeja muinaisesta Kiinasta*. Helsinki : Gaudeamus

- Qiao, Liang & Wang, Xiangsui (1999) – *Unrestricted Warfare*. (käännös luettavissa osoitteessa: <http://www.c4i.org/unrestricted.pdf>), viitattu 16.10. 2015
- Sangkuk Lee (2014) – “China’s ‘Three Warfares’: Origins, Applications, and Organizations”, *Journal of Strategic Studies*, 37:2, 198–221
- Sawyer, Ralph (1993) – *Seven Military Classics of Ancient China*. Boulder : Westview
- Sawyer, Ralph (2007) – *The Dao of Deception*. New York : Basic Books
- Shaughnessy, Edward (1999) – “Western Zhou History”, teoksessa: Loewe, Michael & Shaughnessy, Edward (1999) – *The Cambridge History of Ancient China: From the Origins of Civilization to 221. B.C.*, 392–351.
- Sun Zi (2005) – *Sodankäynnin taito* (Matti Nojosen käännös), Helsinki : Gaudeamus
- Tien, Chen-Ya (1992) – *Chinese Military Theory*, Herts : Spa Books
- Tin-Bor Hui, Victoria (2005) – *War and State formation in Ancient China and Early Modern Europe*. Cambridge : Cambridge University Press
- Van de Ven, Hans (2000) – *Warfare in Chinese History*. Leiden : Brill Academic Publishers
- Wang, Yuan-Kang (2013) – *Harmony & War: Confucian Culture & Chinese Power Politics*. New York : Columbia University Press
- Winks Robin W. & Mattern-Parkes, Susan P. (2004) – *The Ancient Mediterranean World: From the Stone Age to A.D. 600*. Oxford : Oxford University Press
- Yan, Xuetong (2013) – *Ancient Chinese Thought, Modern Chinese Power*. Princeton : Princeton University Press
- Yan, Xuetong (2013a) – “Hegemony in Stratagems”. Teoksessa: Yan, Xuetong (2013) – *Ancient Chinese Thought, Modern Chinese Power*, 107–147
- Yan, Xuetong (2013b) – “A Comparative Study of Pre-Qin Interstate Political Philosophy”, teoksessa: Yan, Xuetong (2013) – *Ancient Chinese Thought, Modern Chinese Power*, 21–71
- Yates, Robin D. S. (2009) – “Law and the Military in Early China”, teoksessa: Di Cosmo, Nicola (2009) – *Military Culture in Imperial China*. 23–45
- Yuen, Derek M.C. (2014) – *Deciphering Sun Tzu*. New York : Oxford University Press